

Toneelmeester op toneel

Ruim vijftig jaar zat het in zijn achterhoofd, als een project dat hij ooit eens zou gaan doen. Dat 'ooit' is nu gekomen. Toneelmeester Gé van Berkel treedt uit de schaduw en staat aan het begin van het nieuwe seizoen in zijn eigen Theater aan de Parade in Den Bosch, zes avonden op de planken met *Gilles*, een monoloog van Hugo Claus. 'Het is een ware krachttoer.' | DOOR: RUUD BUURMAN |

Een carrière als professioneel acteur 'zat nooit in zijn systeem.' Hij was 'te schijterig' om zich er volop in te storten. Dus kwam Gé van Berkel (60) achter de schermen terecht, als technicus en later als toneelmeester van Theater aan de Parade in Den Bosch. Dienstbaar aan het grote geheel, aan dat toneelstuk, de dansproductie, de musical of de revue. Opbouwen, afbreken, coördineren, afstemmen. Zorgen dat alles loopt zoals het moet. 'Ik heb een schitterend vak. Je begint met een leeg theater, je creëert in die leegte iets magisch en je eindigt weer leeg.'

Hij beziet alles vanuit het donker van de coulissen, links van het podium, op het trapje dat naar de ruimte onder het podium leidt. Tenminste ... als de voorstelling hem interesseert en kan boeien. Dat zijn er in de loop van tientallen jaren veel geweest. Zoals die keer in 1989, toen hij de Vlaamse acteur Jan Decler zag en hoorde in *Gilles*. Het stuk, met de vragen die het oproept over goed en kwaad en wie gerechtigd is daar over te oordelen, blies hem van de sokken. Ooit zou hij deze monoloog zelf aanpakken en spelen, nam hij zich voor.

Solo

Want Gé van Berkel is naast toneelmeester namelijk ook al tientallen jaren een meer dan verdienstelijk acteur. En dichter. De taal kreeg hem in de greep tijdens een serie locatievoorstellingen voor het Bossche theaterfestival Boulevard, in de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw. Hij speelde de Russische dichter Vladimir Mayakovsky en de titelrol in *Lucifer* van Joost van den Vondel. Sindsdien schrijft hij zelf poëzie en treedt daar op verzoek mee op. Maar een solo van een uur en drie kwartier met een tekst van

Hugo Claus is toch van een andere orde. 'Het is na 1989 bij mijn weten nog één keer gespeeld. Door Eric Schneider bij het Utrechtse gezelschap De Paardenkathedraal. Die versie heette *Gilles en de nacht*. Dat is de versie die ik ook ga spelen. Een coproductie van

Als het op werk gaat lijken, stop ik er mee

Theater aan de Parade en Don Quichotte Producties. Ik geef toe, het is niet het eenvoudigste. Het is een ware krachttoer.'

Bonte hond

En ziet, Gé van Berkel, toneelmeester, staat nu groot aangekondigd als acteur in ondermeer de jaarbrochure van Theater aan de Parade. Met een stuk dat op het eerste gezicht bepaald niet bij zijn karakter lijkt te passen. Volgens zijn collega's staat Gé bekend als 'de bonte hond' van de toneelmeesters in Nederland.

Hij krabt zich eens achter de oren als hij het hoort. 'Bonte hond? Ik? Nou ja, ik ben een ontegenwoordig vrolijk mens. Mijn humeur is nooit stuk te krijgen. Als we aan het opbouwen zijn zing ik luidkeels opera. En ik blèr vaak dwars door alles heen. Ik vind bijna alles leuk, dat zit in mijn genen. Misschien komt daar de titel 'bonte hond' vandaan.'

'De directie vroeg mij ooit wat de kwaliteit van dit theater is. Ik heb daar eerlijk gezegd niet zo'n helder idee van. Voor mij is het veel meer de atmosfeer, de pret, de pure lol. Ik fiets elke dag van ►

Sint Michielsgestel naar het theater, alsof ik naar de speeltuin ga. Ik zeg al mijn hele leven: als het op werk gaat lijken, stop ik er mee.'

Hij weet nog dat hij zijn eerste stap op het podium zette. Het theater heette nog 'Casino Den Bosch'. Hij stapte een wereld binnen waarvan hij het bestaan niet kende. 'De toenmalige toneelmeester Gerard Goosen heeft me theater bijgebracht. Dat was zo'n bijzondere man ... als je over anderhalf uur een olifant op het podium wilde, dan stónd er een olifant op dat podium. Van hem heb ik geleerd dat je tot het uiterste moet gaan om dingen mogelijk te maken, open te staan voor alle ontwikkelingen in ons vak. Je moet passie hebben. Zonder passie heb je niks te zoeken in een theater.'

Overstag

Van Berkel staat aan de wieg van de automatische trekkenwand. 'We gebruikten tot 1994 in Nederland nog allemaal het oude handmatige systeem met touwen en contragewichten voor de decors. Theater aan de Parade was de eerste die een geheel geautomatiseerd systeem liet bouwen. Door de 'Bühne Abteilung' van het Duitse AEG. We zijn er jaren mee bezig geweest om alle systemen te bekijken. Voor het AEG-systeem zijn we naar de Westopera in Berlijn geweest. Het was een forse investering. De collega's in het land waren mede daardoor ook zeer sceptisch maar ze gingen massaal overstag toen ze bij ons zagen hoe het werkte.' Het uit 1976 stammende theater aan het Bossche plein De Parade staat op de planning om gesloopt te worden in 2017 en vervangen door een gloednieuwe en moderne schouwburg. Dat moet in 2020 klaar zijn. 'Op deze zelfde plek natuurlijk, want hier staat al sinds 1865 een theater. In de tussenliggende jaren hopen we op een tijdelijk theater, ergens in de stad. In 2020 ben ik 65 jaar, ik hoop dat ik de komende jaren geleidelijk afscheid kan nemen. Het kan ook zijn dat ik in 2017 'overbodig' ben. Daar zou ik niet zoveel moeite mee hebben. Als ik dat zeg, gelooft niemand dat, maar het is echt zo. Het gaat ooit eens voorbij, je moet ruimte maken voor jonge collega's. Wat geweest is, is geweest,' denk ik altijd. Ik krijg dan wellicht de tijd en de ruimte mijn tweede liefde wat meer aandacht te geven, het acteren.'

Lef

Dat is allemaal van later zorg. Eerst moet *Gilles zes keer* op de planken. De Bossche regisseur Vincent van den Elshout had altijd onthouden dat Van Berkel dit stuk ooit zou willen spelen. In 2013 sprak hij de toneelmeester er op aan: of Gé dat stuk van Claus onder zijn regie nu eens op de planken wilde brengen. Met zes weken repetitietijd, aan één stuk door. Gé aarzelde nauwelijks. 'Mijn antwoord moest wel 'ja' zijn, want ik wist dat ik van een 'nee' heel lang last zou gaan hebben. Met een 'nee' kun je ook nooit meer terug.'

Er is wel wat lef voor nodig Gilles de Rais te spelen, want de Franse ridder geldt als een van de vunzigste kindermisbruikers en –moordenaars in de geschiedenis. Hij streed in de honderdjarige oorlog tussen Frankrijk en Engeland aan de zijde van Jeanne d'Arc, de 'maagd van Orleans'. Zij werd op negentienjarige leeftijd door een kerkelijke rechtbank veroordeeld en stierf op de brandstapel. Omdat hij haar terechtstelling niet wist te verhinderen kwelde de vrome ridder Gilles zichzelf én tartte hij God, door op zijn kasteel honderden jongetjes op gruwelijke wijze te misbruiken en te onthoofden.

Toneel op toneel

'Ik speel het in 'mijn eigen' grote zaal, maar voor niet meer dan tweehonderd bezoekers per keer. Het wordt 'toneel op toneel', dat wil zeggen: ook het publiek zit op het toneel, ik word ingesloten door mensen. Het is een rechtbank, waarin Gilles letterlijk en figuurlijk geen kant meer op kan. Hij houdt een pleidooi om zijn huid te redden, terwijl hij weet dat hij schuldig is en zal moeten boeten voor het vreselijks dat hij heeft aangericht.' Door een hedendaags modern strijdperk te creëren, wordt

het publiek deelgenoot gemaakt van het proces. Tussen toneel en zaal komt gaasdoek te hangen waarop videoprojecties van Jasper Toeli te zien zijn. Projecties die de verbeelding van Gilles laten zien, plus zijn dromen en demonen. De muziek, op het ritme van de tekst, is van Paul van den Oever. De enige attributen op het toneel zijn een kruik en een tafel, met daarop een schaal aardbeien.

Tijdloos thema

Gé: 'Wat ik razend knap aan de tekst van Hugo Claus vind is dat het zo hedendaags is. Tijdloos. Gilles stelt vragen die voor ons allemaal pijnlijk en confronterend zijn: zijn wij, zijn rechters, wel bij machte hem te veroordelen? Zijn wij dan zonder zonde? En, vraagt hij zijn toehoorders, zijn jullie er zeker van dat jullie nooit in staat zijn tot deze gruwelijkheden? Wat als je er met een geweer op je voorhoofd toe wordt gedwongen? Als een nobel mens als Gilles de Rais een monster wordt, die lange tijd met medeweten van de rechterlijke macht zijn gang kon gaan, weet je dan zeker dat het jou nooit zal kunnen overkomen? Ik had die vragen toen ik in 1989 Jan Declair in dit stuk zag. Het is een monoloog waarbij je moeiteloos een link kunt leggen met wat er de laatste jaren in de katholieke kerk en in Engeland boven water is gekomen aan kindermisbruik door zeer prominente mensen, vaak gedekt door hogere machten.' ◀

Gé van Berkel speelt Gilles op 26, 27, 29 en 30 augustus en op 5 en 6 september in Theater aan de Parade in Den Bosch. Aanvang 20.00 uur. Tel: 073-809809

Met een 'nee' kun je ook nooit meer terug